

Україна в роки національної революції (1917-1921 рр.)

- План лекції

- Українська Центральна Рада у боротьбі за автономію і незалежність України.
- Україна в період Гетьманату і Директорії.
- Західно-Українська Народна Республіка та занепад української державності.

Перша Світова війна (1914 – 1918 рр.)

- Протистояння двох блоків держав: Четвертного Союзу (Німеччина, Австро-Угорщина, Болгарія і Туреччина) і
- Антанта (Англія, Франція і Росія).
- Втягнуто у війну 38 країн світу.

Початок революції в Росії 1917 року.

- 23 лютого 1917 р. в Петрограді почалася буржуазно-демократична революція. Влада перейшла до Тимчасового уряду, Микола Другий зрікся престолу. Тимчасовий уряд, який був утворений з депутатів Четвертої Державної думи провів широку демократизацію суспільства .

Микола II (1894 – 1917 рр.)
Останній російський імператор

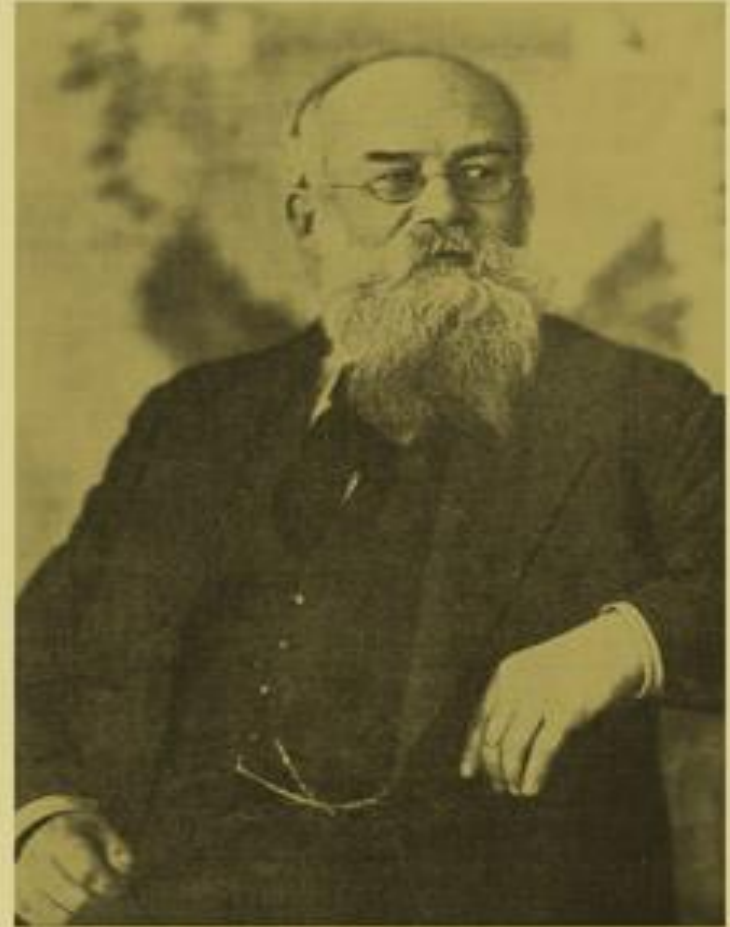

Утворення Центральної Ради

- 4 (17) березня 1917 року в Києві пройшли збори делегатів від громадських організацій, на яких було утворено Українську Центральну Раду. Вона не мала чіткої політичної платформи діяльності. Але всі політичні партії були єдині в тому, що Україна має отримати автономію в складі Російської республіки.

Грушевський Михайло Сергійович (1866 - 1934)

- Видатний історик, громадсько-політичний діяч. Грушевський заснував (1908) Товариство українських поступовців (ТУП). З березня 1917 р.— голова Центральної Ради та її виконкому.
- За Гетьманщини перебував у підпіллі. У 1919 р. емігрував за кордон (Прага, Берлін, Відень, Женева, Париж).

Михайло Грушевський

Уряд Центральної Ради

- Генеральний Секретаріат — найвищий виконавчий і розпорядчий орган державної влади в Україні з 15 (28) червня 1917 р. до 9 (22) січня 1918 р. Уряд України, створений на закритому засіданні Малої Ради.
- Генеральний Секретаріат очолив В. Виниченко.
-

Перший Універсал Центральної Ради

- I Всеукраїнський з'їзд селян підтримав курс УЦР на проголошення автономії України.
23 червня 1917 року
Українська Центральна Рада
проголосила **I Універсал**, в якому проголошувалася **автономія**
України в складі демократичної
Росії.

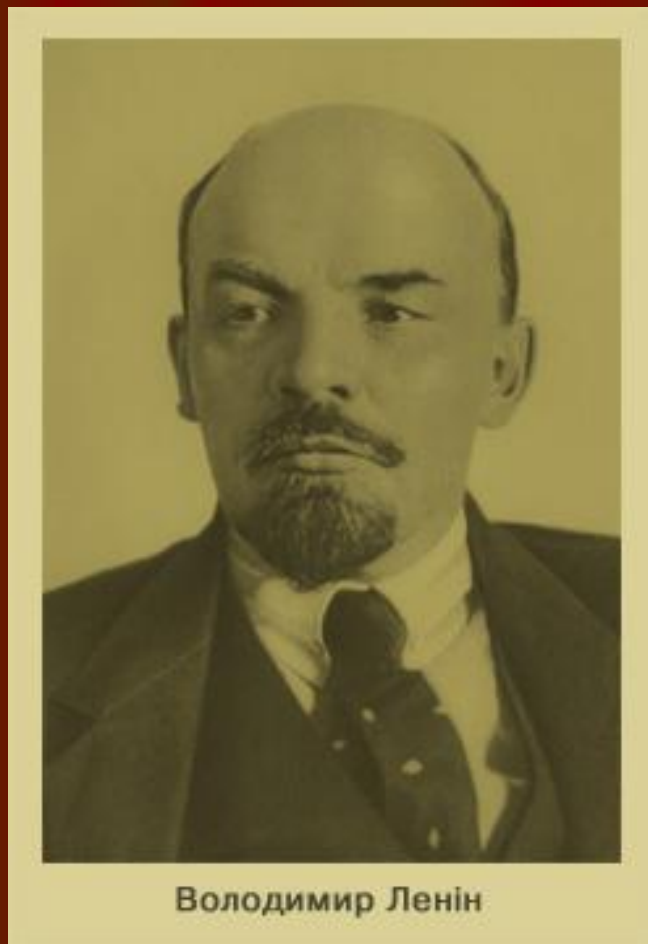
Другий Універсал Центральної Ради

- 16 липня 1917 року
Українська Центральна Рада
приймає свій II Універсал,
яким закріплювалася
автономія України в складі
Росії

Революція в Росії 1917 року

- 7 – 8 листопада 1917 року
в Петрограді відбулося
збройне повстання
робітників, солдат і матросів.
- Владу в Росії захопили
більшовики.

Ульянов Володимир Ілліч (Ленін)
(22.4.1870 - 21.1.1924)

Третій Універсал Центральної Ради

- 20 листопада 1917 року УЦР видала свій III Універсал, в якому проголошувалася утворення **Української Народної Республіки (УНР)**. Формально УНР не розривала стосунки з Росією. Росію прагнула бачити федеративною РЕСПУБЛІКОЮ вільних і рівних народів.

III-й Універсал ЦР.

УНІВЕРСАЛ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ.

Народе Українській і всі народи України!

Тяжка і трудна година вишла на землю республіки Російської. На півночі в степях ще жемчужина і кривава боротьба. Центрального Правительства нема, і по державі шириться безвластє, бємлад і руїна.

Наш край так само в небезпечі. Без властї, духа, єдиної народної. Україна теж може впасти в безодню усобиці, різні, занепаду.

Народе українській. Ти, разом з братніми народами України, постави нас березти права, здобути боротьбою, творити лад і будувати все життя на нашій землі. І ми, Українська Центральна Рада, твоєю волею во імя творення ладу в нашій країні, во імя рятуння всієї Росії, оповіщаємо:

Віднині Україна стає Українською Народною Республікою.

Не відшлюючи від республіки Російської і зберігаючи єдність її, ми твердо станемо на нашій землі, щоб силами нашими помогти всієї Росії, щоб вся республіка Російська стала федерацією рівних і вільних народів.

До Установчих Зборів України вся властє творити лад на землях наших, давати закони і правити належить нам, Українській Центральній Раді, і нашому правительству -- Генеральному Секретаріатові України.

Маючи силу і властє на рідній землі, ми тою силою і властєю станемо на сторожі прав і революції не тільки нашої землі, але всієї Росії. Отож, оповіщаємо:

До території народної Української республіки належать землі, заселені і більшістю українцями: Київщина, Поділля, Волинь, Чернігівщина, Полтавщина, Харківщина, Катеринославщина, Херсонщина, Таврія (без Криму). Остаточно визначені границі Української народної республіки, що до прилучення частини Курщини, Холмщини, Вороніжчини і суміжних губерній і областей, до більшості населення українська, має бути встановлено по згоді організованої воли народів.

Всіх-же громадян сих земель оповіщаємо:

Віднині на території Української народної республіки існуюче право власности на землі поміщицької та інші землі нетрудових хозяйств сільсько-господарського значіння, а також на удільні, монастирські, казенні та церковні землі насується. При цьому, що землі ті є власність всього трудового народу і мають перейти до нього без винуву, Українська Центральна Рада доручає генеральному секретареві по Земельних Справах негайно виробити закон про те, як порядкувати земельний фонд, обраним народом, тими землями до Українських Установчих Зборів.

Права робітництва в Українській Народній Республіці має бути негайно утвореною. А зарано оповіщаємо:

На території Народної Республіки України з цього дня установлюється по всіх підприємствах вісім годин праці.

Тяжкий і тривалий час, який перебуває вся Росія, а з нею і наша Україна, вимагає доброго упорядкування виробництва, рівноправного розподілення продуктів опоживання і країної організації праці. І через те приналежить Генеральному Секретареву праці від цього дня разом з представництвом від робітництва встановити державу контролю над продукцією на Україні, пильнующи інтересів як України, так і цілої Росії.

Четвертий рік на фронтах летить кров і гинуть марно сили всіх народів світу. Волею і іменем Української Республіки ми, Українська Центральна Рада, станемо твердо на тому, щоб мир було встановлено

У Києві 7 листопада (ноябра) 1917 року.

як найшвидше. Для того ми вживемо рішучих заходів, щоб через Центральне Правительство примусити і спільників і ворогів негайно розпочати мирні переговори.

Так само будемо дбати, щоб на мирному конгресі права народу українського в Росії і по за Росією не було в замиренні порушено. Але до миру кожен громадянин Республіки України, разом з громадянами всіх народів Російської Республіки, повинен стояти твердо на своїх позиціях як на фронті, так і в тилу.

Останніми часами ієші здобути революції було затемено відновленою карою на смерть. Оповіщаємо:

Одинні на землі республіки Української смертна кара насується. Всім узв'язеним і затриманим за політичні виступи, зроблєні до цього дня, як уже засудженим, так і незасудженим, а також і тим, хто ще до відповідальности не потягнений, дається повна амністія. Про се негайно буде виданий закон.

Суд на Україні повинен бути справедливий, відповідний духові народу.

З тою метою приналежить Генеральному Секретареву судових справ зробити всі заходи до упорядкування судівництва і привести до згоди з правними поняттями народу.

Генеральному Секретареву Внутрішніх Справ приналежить:

Вжити всіх заходів до акриплєння і поширення прав місцевого самоуправлявання, що являються органами місцеї адміністративної властї на місцях, і до встановлення найтіснішого зв'язку і співробітництва його з органами революційної демократії, що має бути найкращою основою вільного демократичного життя.

Так само в Українській народній республіці має бути забезпечено всі свободи, здобути всеросійською революцією: СВОБОДУ СЛОВА, друку, віри, зібрання, союзів, страйків, недоторканности ОСОБИ і Мешкання, право і можливість уживання місцевих мов в зносинах з усіма установами.

Український народ, сам довгі роки боровся за свою національну волю і вини її здобувши, буде твердо охороняти волю національного розвитку всіх народностей, на Україні суцїх, тому оповіщаємо: що народи великоруському, як російському, польському та іншим на Україні приналежить національно-персональну автономію для забезпечення ім права і свободи самоврядування в справах їх національного життя, та доручаємо нашому Генеральному Секретареву Національних Справ полати нам в найближчому часі законопроект про національно-персональну автономію.

Справа продовольча є горіш державної сили в цей тяжкий і відповідальний час. Українська народна республіка повинна наругати всі свої сили і рятувати як себе, так і фронт, і ті частини Російської Республіки, які потребують нашої допомоги.

Громадяне! Іменем Народної Республіки в федеративній Росії ми, Українська Центральна Рада, клячемо всіх до рішучої боротьби з усіма безладдям і руйнітвом, та до дружнього великого будівництва нових державних форм, які дауть великий і неможливий Республіці Росії здоровий сил і нову будувати. Виробництво тих форм має бути переведено на Українських і Російських Установчих Зборах.

Дня виборів до Українських Установчих Зборів призначаємо 27 грудня (ноябра) 1917 року, а дня скликання їх -- 9 січня (листопада) 1918 року.

Про порядок скликання Українських Установчих Зборів востанє видано буде закон.

Накладом Олександрійського ЛП-бса „Просвіта“.

З'їзд більшовиків.

- 17 грудня 1917 р. в Києві скликали Всеукраїнський з'їзд Рад робітничих і селянських депутатів. Більшовики планували проголошення Радянської влади. Але делегати з'їзду висловили підтримку ЦР.
- Тоді більшовики їдуть до Харкова.

З'їзд більшовиків у Харкові.

- 21 – 25 грудня 1917 р. у Харкові більшовики провели Перший з'їзд Рад, проголошено Українську Радянську республіку, а 25 грудня 1917 р. обрано Центральний Виконавчий Комітет України і перший уряд Народний Секретаріат.
- Українське населення фактично не підтримувало більшовиків. А зазначений з'їзд не міг висловлювати інтереси усього народу України.

Війна Радянської Росії проти УНР

- 4 (18) грудня 1917 р. – більшовицький ультиматум Центральній Раді – фактична вимога передати владу більшовикам.
- Генеральним Секретаріатом УНР ультиматум відхилили.
- Хід воєнних дій
- 9 (22) грудня 1917 р. – захоплення Харкова російськими військами під командуванням В. Антонова-Овсієнка.
- 25 грудня 1917 р. (7 січня 1918 р.) – початок загального наступу більшовицьких військ.
- 26 грудня 1917 р. (8 січня 1918 р.) – захоплення Катеринослава.
- Грудень 1917 р. – січень 1918 р. – більшовики захопили Олександрівськ, Одесу, Миколаїв, Херсон, Маріуполь. Загроза нависла над Києвом.

Четвертий Універсал Центральної Ради

- 24 на 25 січня 1918 р. УЦР
проголосила свій IV Універсал
в якому проголошувалася повна
незалежність Української
Народної Республіки

Бій під станцією Крути

- 29 січня 1918 року під станцією Крути біля Києва.
- Українська молодь, студенти, гімназисти, курсанти проти професійної армії більшовиків.
- Більша частина українських патріотів загинули в нерівному бою з військами Червоної армії полковника Муравйова.
- Але: вони виграли час для ЦР і дали змогу підписати Брестський мир.

Договір у Бресті

- 9 лютого 1918 року у Брест-Литовську було підписано мирну угоду із країнами Четверного союзу, який визнав УНР і зобов'язався в обмін на продовольство надати військову допомогу Українській Центральній Раді і звільнити УНР від більшовиків.

- Центральна Рада не змогла виконати свої зобов'язання, щодо поставки продовольства у Німеччину та Австро-Угорщину.
- Тоді німецько-австрійське військове командування розпустило ЦР.

Ставка була зроблена на колишнього генерала російської армії Скоропадського Павла Петровича.

Проголошення Гетьманом України Скоропадського

- **29 квітня 1918 року** на з'їзді скликаному у Києві хліборобами-землевласниками генерала Скоропадського проголошено Гетьманом.

Скоропадський Павло Петрович (1873 - 1945)

учасник російсько-японської війни.
З 1912 р. - генерал-майор. В
1914 - 1917 рр. – командир
гвардійських кавалерійських
частин. В квітні-грудні 1918 р. –
гетьман Української держави.
Сприяв поступу науки, культури,
освіти в Україні. За свого
гетьманства мав намір
встановити твердий і усталений
державний лад, об'єднаний
постаттю монарха.
З 1918 р. - в еміграції в Німеччині.
Співзасновник Українського
наукового ін-ту (Берлін 1926
-1945).

Гетьман
Павло Скоропадський

Гетьманат П. Скоропадського

- **Жовтень 1918 року** в Києві і Кам'янці-Подільському відкриті університети. Національний архів, Національна бібліотека і Українська Академія Наук, президентом якої був академік **V.I. Вернадський**
- Поразка Німеччини Першій світовій війні

Політика П.Скоропадського

- – зміна державного устрою: УНР на чолі з колективним органом
- управління УЦР перетворювалася на Українську Державу монархічного типу на чолі з гетьманом; Уряд гетьмана – Рада Міністрів
- – відновлення права Приватної власності, в т. ч. на землю;
- – денаціоналізованих підприємств, землі й майна;
- – скасування або обмеження демократичних свобод;
- – вдосконалення грошової системи, запровадження, гривні, відкриття українських банків;
- Військова справа: спроба створити регулярну українську армію і флот (організовано кілька дивізій загальною кількістю 65 тис. вояків);

- **Найбільші досягнення гетьмана у національно-культурній сфері:**
- **Жовтень 1918 року** в Києві і Кам'янці-Подільському відкриті університети. Створено: Національний архів, Національна бібліотека, Національний музей і Українська Академія Наук (президентом якої був академік **В.І. Вернадський**) і ін.
- **Українізація освіти і держапарату.** (мережа україномовних шкіл і гімназій, українські кафедри в університетах і ін.)
- – утворення української автокефальної церкви на чолі з митрополитом В. Липківським.

Зовнішня політика гетьмана

- устанавлення дипломатичних відносин із 12-ма країнами.
- Але пріоритет надавався відносинам із Німеччиною, окупаційна адміністрація якої активно втручалася у внутрішні справи України;
- підписання перемир'я з Радянською Росією (12 червня 1918 р.); Росія підписала його під тиском Німеччини.
- дипломатична боротьба за повернення українських територій, які залишилися за межами України;
- Спроба домовитися з Антантою і керівниками «Білого Руху»

Гетьманат П. Скоропадського

- 14 листопада 1918 року проголосив Акт федерації – об'єднання України з найбільшою Росією. Кінцевою метою було відновлення Великої Росії.
- Т.ч. П.Скоропадський відмовлявся від самостійності Української держави.
- Крок цей був вимушений. Гетьман шукав підтримки у Антанті і керівників Білого Руху.

Причини падіння гетьманату П. Скоропадського

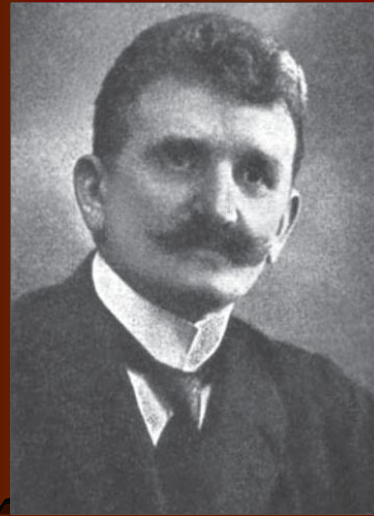
Осінь 1918р. - поразка Німеччини у Першій світовій війні. Революція у самій Німеччині. Німецькі війська повертаються додому. П.Скоропадський втрачає підтримку країн Четверного союзу.

- Гетьман залежав від австро-німецьких збройних формувань.
- Відсутність дієздатної регулярної української армії.
- Відновлення старих порядків, що призвело до наростання соціальної напруги.
- Вузька соціальна база (буржуазія, поміщики, заможні селяни).
- Виникнення опозиції гетьманській владі (українські соціалістичні партії, українські більшовики, робітники, середнє та незаможне селянство).
- Спроба знайти опору серед білогвардійців

Відновлення влади Директорії

- 14 грудня 1918 року війська Директорії під командуванням Симона Петлюри увійшли до Києва. Директорія оголосила відновлення УНР. Директорію очолював В.Винниченко

Склад директорії:

[Redacted text]

Винниченко Володимир Кириллович

14 (26) липня 1880 – 6 березня 1951)

- Український політичний та державний діяч, а також письменник.
- На початку національної революції – член Центральної Ради. Згодом 15 червня очолив Генеральний секретаріат і став генеральним секретарем внутрішніх справ.
- У серпні 1918 року Винниченко очолив опозиційний до гетьманського режиму Павла Скоропадського Український національний союз, рішенням якого на відновленні УНР, створенні її найвищого органу – Директорії, головою якої став 13-14 листопада 1918 р. Незабаром через суперечності із Симоном Петлюрою Винниченко пішов у відставку та виїхав за кордон.
- Наприкінці травня 1920 р. Винниченко повернувся до СРСР. йому запропонували посаду в уряді і місце у ЦК КП (б)У. Але він відмовився.
- Восени 1920 р. виїхав за кордон.

Петлюра Симон Васильович (1879—1926)

- один із лідерів Революційної української партії (РУП), яку в 1905 р. було перейменовано на Українську соціал-демократичну робітничу партію (УСДРП).
- Секретар (міністр) Генерального Секретаріату у військових справах Центральної Ради (1917),
- один з організаторів Директорії і головний отаман військ УНР, з лютого 1919 р.- голова уряду України-Директорії.

Симон Петлюра

Основні положення декларації Директорії.

- Скасування Гетьманщини, звільнення всіх чиновників, призначених при гетьмані. Відновлення УНР.
- Директорія – тимчасова верховна влада до скликання Конгресу трудового народу України.
- Влада в УНР належить народу у формі трудових рад селян, робітників та інтелігенції, а експлуататорські класи позбавляються права голосу.
- Скасування великих землеволодінь, передача землі селянам без викупу.
- Проголошення 8 – годинного робочого дня та демократичних свобод.
- Налагодження міжнародних відносин на засадах нейтралітету та мирного співіснування з усіма

Внутрішня політика Директорія

- Старий державний апарат було зруйновано, а обіцяна «трудова влада» не встановлена. Фактично влада на місцях залишалась у отаманів.
- Законодавча влада передавалася Трудовому конгресу, який населення обирало без участі «поміщиків і капіталістів»
- Скасовувалися всі закони і постанови гетьманського уряду у сфері робітничої політики. Відновлювався 8-годинний робочий день, робітничий контроль на підприємствах.
- Директорія передбачала конфіскацію поміщицьких земель. Земельні наділи площею до 15 десятин не конфісковувалися. Не підлягали конфіскації також землі промислових підприємств, цукрових заводів, а також іноземців
- Створити боєздатну армію зі збройних формувань, що виникли під час антигетьманського повстання, не вдалося. Директорія фактично опинилася без армії.

НАСЛІДКИ:

- **Відсутність підтримки з боку більшості населення**
- **Відсутність чіткого державного управління**
- **Наростання анархії та беззаконня (отаманщина)**
- **Створення умов для зовнішньої агресії.**

Відсутність єдності серед членів
Директрії
щодо зовнішньої політики...

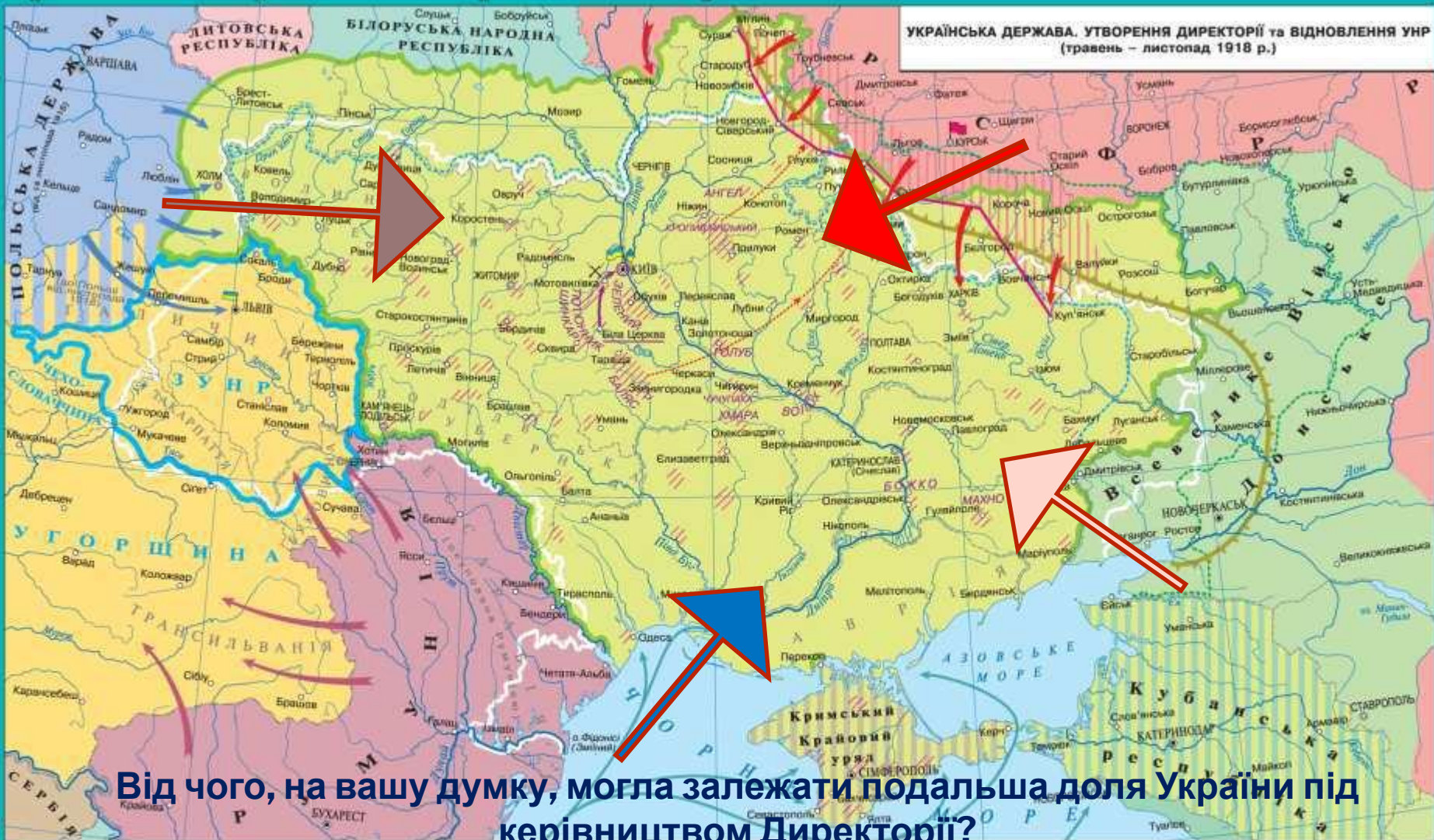

ІНТЕРВЕНЦІЯ АНТАНТИ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ.

16.11.1918р. флот Антанти увійшов у Чорне море і висадив війська – в Одесі (45тис.), в Криму (10 тис.)
За згодою Антанти у Криму було створено Військовий уряд Півдня Росії на чолі з Денікіним.

УКРАЇНЬСЬКА ДЕРЖАВА. УТВОРЕННЯ ДИРЕКТОРІЇ та ВІДНОВЛЕННЯ УНР (травень – листопад 1918 р.)

Від чого, на вашу думку, могла залежати подальша доля України під керівництвом Директорії?

- Українська Держава гетьмана П. Скоропадського
- Межа просування німецьких і австро-угорських військ у травні 1918 р.
- Демаркаційна лінія, визначена на переговорах українсько-німецької та російської делегацій наприкінці травня 1918 р.
- - - - Лінія державного кордону України, яку відстоювали українські делегації на переговорах із сусідніми державами улітку 1918 р.
- - - - Межі українських територій, на які претендували сусідні держави
- Державні утворення, які мали увійти до складу Української Держави на засадах автономії
- Райони антигетьманського повстанського духу (травень – листопад 1918 р.); прізвища визначені ватажками повстанців
- Відступ повстанських загонів до "нейтральної зони" у липні – серпні 1918 р.

- ▲ Утворення Директорії УНР (13–14 листопада 1918 р.)
- Початок антигетьманського повстання (16 листопада 1918 р.) і рух військ Директорії
- X Біла Церква
- X Місце укладення угоди між представниками Директорії та німецької Великої солдатської ради про нейтралітет (17 листопада 1918 р.)
- X Місце вирішальної перемоги військ Директорії над гетьманським військом (18 листопада 1918 р.)
- X Облога Києва військами Директорії (20 листопада – 14 грудня 1918 р.)
- X Проголошення відновлення УНР (19 грудня 1918 р.)
- X Територія Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР) відповідно до ухвали Української національної ради 19 жовтня 1918 р.
- X Львівське повстання (1 листопада 1918 р.); встановлення у місті української влади

- X УГОРЩИНА
- X Держави, утворені після розпаду Австро-Угорщини у листопад 1918 р.
- X Початок іноземної інтервенції проти України
- X "Нейтральна зона", у якій формувалися українські радянські повстанські дивізії
- X Створення Тимчасового робітничо-селянського уряду України (28 листопада 1918 р.) з метою відновлення радянської влади в Україні
- X Початок вторгнення в Україну радянських військ у листопад 1918 р.
- X Вторгнення польських військ у Холмщину і Східну Галичину (листопад 1918 р.)
- X Окупація румунськими військами Буковини, воєнні дії проти Угорщини (листопад 1918 р.)
- X ДФ флоту Антанти (листопад – грудень 1918 р.)

Причини поразки Директорії

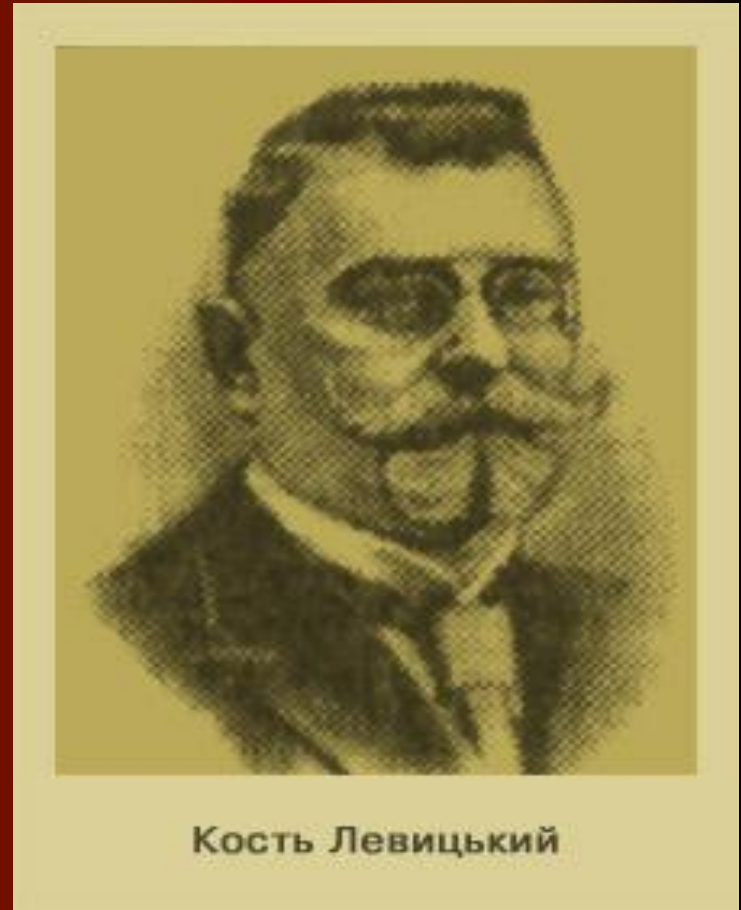
1. Суперечлива внутрішня політика, не вирішене аграрне питання.
2. Складна зовнішньополітична ситуація (на території України йшла боротьба військ Радянської Росії, з білогвардійцями, Антантою, поляками)
3. Незадовільна підготовка та організація армії.
4. Розквіт отаманства, наростання анархії в суспільстві.
5. Особисте протистояння В.Винниченка та С.Петлюри.
6. Позбавлення політичних прав значної частини українських громадян.

Утворення ЗУНР

- Восени 1918 року на території Західної Галичини утворилася держава – Західно-Українська Народна Республіка. 9 листопада 1918 року було призначено **Генеральний секретаріат** на чолі з Костем Левицьким.
- Українська Галицька Армія (УГА) – армія ЗУНР, ефективне, боєздатне збройне формування на чолі з М. Омеляновичем-Павленко.

Левицький Кость (18.11.1859-12.11.1941)

- *Визначний український громадсько-політичний і державний діяч, адвокат і публіцист, депутат австрійського парламенту. Під-час Першої світової війни в серпні 1914 очолив Головну Українську Раду у Львові, а з травня 1915 - Загальну Українську Раду у Відні.*
- *9 листопада 1918 Левицький обраний головою уряду ЗУНР - Державного Секретаріату ЗУНР-УНР.*

Коновалець Євген (1891-1938)

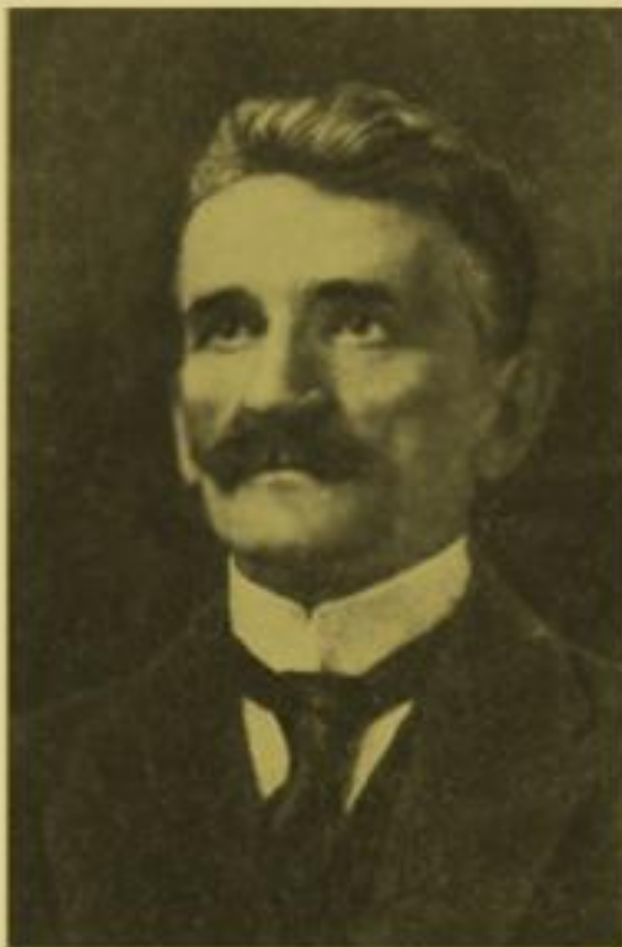
- Полковник Української галицької армії (УГА), голова проводу ОУН (1929 - 1938).
- У 1917 р.- один з організаторів куреня, полку, дивізії, корпусу січових стрільців.
- Влітку 1921 р. керував Українською військовою організацією (УВО) у Львові. З грудня 1922 р.- в еміграції, ініціатор створення українських
- організацій соборного характеру у Франції,
- Німеччині, Австрії.

Євген Коновалець (1891-1938)

Петрушевич Євген (3.6.1863 - 29.8.1940)

Президент ЗУНР.

Євген Петрушевич

Акт Злуки УНР та ЗУНР

- 22 січня 1919 року відбулося формальне об'єднання ЗУНР і УНР, яке мало велике символічне значення – західні і східні брати-українці об'єдналися в єдиній державі.

Наступ більшовиків на Україну.

- **5 лютого 1919 р.**

більшовики встановили
радянську владу в Києві.

Введена політика «воєнного
комунізму» проти якої
піднялися народні маси

Наступ Військ УНР та Антанти.

- Травень 1919 року наступ військ Денікіна на Москву. В червні-липні 1919 р. захопили Донбас, Крим, Київ.
- Проти більшовиків виступили війська УНР під командуванням С. Петлюри.

Захоплення більшовиками України.

- Грудень 1919 року радянські війська потіснили армію Денікіна на Україну і до середини лютого 1920 року оволоділи її територіями.

Останній наступ військ УНР.

- 22 квітня 1920 року Петлюра підписав *Варшавський* договір з польським урядом Президента Пілсудського.
- Спільні бойові дії армії Директорії і армії Польщі проти Червоної армії. Платою за це стали землі ЗУНР – Директорія була вимушена визнати їх приєднання до Речі Посполитої.

- В квітні 1920 р. спільний наступ польсько-українських військ. Навіть Київ захопили.
- Але в травні 1920 р. – Червона армія розпочала контрнаступ. Вибила польсько-українські війська і ледь не захопила Варшаву.
- Серпень–вересень 1920 р. – наступ польських військ, у результаті якого Червона армія залишила територію Польщі та Західної України.
- жовтень 1920 р. – підписання радянсько-польського перемир'я, що означало розрив Польщі з УНР. Українські війська продовжували вести відчайдушну боротьбу з більшовиками самостійно.

- 18 березня 1921 р. – укладення Ризького мирного договору між Польщею, РСФРР та УСРР.
- Основні положення Ризького договору:
 - визнання Польщею УСРР;
 - передача Польщі західноукраїнських та західно-білоруських земель
- **Листопад 1921 р. – Другий зимовий похід військ УНР.**
- Спроба об'єднати розрізнені повстанські загони та підняти антибільшовицьке повстання в Україні. Учасниками походу були добровольці, колишні вояки армії УНР, що перебували на території Польщі на чолі з отаманом Ю. Тютюнником (бл. 1,6 тис. осіб). Учасники рейду були оточені кінною бригадою червоноармійців, очолюваною Г. Котовським, під м. Базар на Житомирщині. У полоні опинилися майже 450 повстанців, більшість із яких була розстріляна в листопаді 1921 р. Невелика група з Ю. Тютюнником прорвалася з оточення в Польщу.
- Другий зимовий похід – *остання відчайдушна спроба військ УНР відновити незалежність України.*

Боротьба за незалежність України завершилася поразкою.

- Західна Україна ввійшла до складу Польщі, Румунії, Чехословаччини, а в Наддніпрянській Україні остаточно утвердився більшовицькій режим
- Упродовж червня-листопада 1920 р. радянська армія розгромила війська Врангеля, остаточно встановивши в Криму радянську владу. Були розгромлені основні повстанські загони Махно і громадянська війна в Україні фактично завершилася.

Основні причини поразки української національно-демократичної революції 1917-1920

pp.

- Низький рівень національної свідомості українців і, як наслідок, слабка соціальна база визвольного руху. Очолила національну революцію українська інтелігенція, яка розраховувала на підтримку селян. Робітники, підприємці, поміщики в більшості своїй не підтримали ідеї незалежності України.
- Відсутність єдності в діях українських національних сил, які не пішли на компроміс в ім'я загальнонаціональних інтересів. Центральну Раду шляхом перевороту ліквідував гетьман П. Скоропадський, гетьманський режим впав під тиском Директорії УНР, українські комуністи визнали лише радянську владу, не було єдності між УНР і ЗУНР.
- Несприятлива міжнародна ситуація. Боротьбу проти Українського визвольного руху вели набагато сильніші зовнішні вороги: радянська Росія, білогвардійці, війська Антанти

Історичне значення української національно-демократичної революції (1917-1920)

- У ході революції український народ створив власну державу і кілька років підтримував її існування.
- Героїчна боротьба українського народу 1917-1920 рр. стала прикладом і дала досвід наступним поколінням українців. Без цієї боротьби було б неможливим проголошення державної незалежності в 1991 р.